№ 38 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐԻ   ԵՐԿՐՈՐԴ 1919 ՏԱՐԻ   ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐԻ № 38

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

Օրգան Հայ Ժողովրդական Կուսակցութեան Կենտրոնական Կոմիտէի

Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր առ. ժամը 9-ից մինչև 3-ը: Յօդուածները պէտք է գրուած լինեն պարզ և մի երեսի վրայ: Յօդուածները կարող են ենթարկուել փոփոխման և կրճատման: Ընդունուած յօդուածները, որոնց տակ չէ գրուած վարձատրութեան պահանջ՝ կը համարուեն ձրի:

ԳԻՆՆ Է 70 ԿՈՊԷԿ

Յայտարարութիւններն ընդունւում են ամեն լեզուով՝ տողատեղին առաջին երեսում 75 կոպ., իսկ վերջին երեսում՝ 50 կոպ. Բժիշկների և աշխատանք փնտրողների համար որոշ զեղչ: Մահազդի համար 15 ռուբլի: Յայտարարութիւնները նոյն օրուայ թերթի համար ընդունւում են մինչև ժամը 2-ը:

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1919 թ.

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ

ՕՐԱԹԵՐԹԻ

ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ 1-ԻՑ ՆՈՐ, ՄԵԾԱՑՐԱԾ ԴԻՐՔՈՎ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ Է.

1 ամիսը	10 ռուբ.
3 »	25 »
Հատավաճառ	70 կոպ:

Հասցէն՝ Тифлисъ, Головинскій пр. № 25.

Գրասենեակը բաց է ամեն օր առաւ. ժամը 9-ից մինչև 3-ը, բացի կիրակի և տօն օրերից: Телефонъ 10—99.

Հայրապետ Սարգսեան, Սիրանուշ Ամիրեան, Նորա, Սերեօժա, Գագիկ և Արմիկ Ղամբարեանցները ցաւօք սրտի յայտնում են ազգականներին և բարեկամներին, առաջինը՝ իր մօր, երկրորդն՝ իր սկեսրոջ և վերջինները իրենց տատի՝

Թամարա (Թամամ) Բալայեան

ՂԱՄԲԱՐԵԱՆՑԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ ամսիս 18-ին, առաւ. ժ. 9-ին: Հոգեհանգիստն այսօր, երեկ. ժամը 6-ին, իր որդու՝ Աստուրի բնակարանում, Նորաշէնի փող. № 11: Թաղման մասին կը յայտարարուի առանձին: 1 1

Թ. Հ. Ե. Մոմաձուլարանի Վարչութիւն

Թիֆլիսի հայոց եկեղեցիների հոգաբարձութիւններից և երէցփոխներից ընտրուած Մոմաձուլարանի Վարչութիւնը Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութիւնից կապալով վերցրել է հայոց եկեղեցիներին մաքուր մոմ մատակարարելու գործը: Այդ կապալից ստացուած զուտ արդիւնքը յատկացուելու է թէ Ներսիսեան և թէ այլ եկեղեցիների և դպրոցների օգտին, որոնց հոգաբարձութիւնները մասնակցում են յիշեալ կապալի գործին:

Սրանով Վարչութիւնս յայտարարում է հայ հասարակութեանը, քահանաներին և եկեղեցիներին, որ այսուհետև հարկաւորելիք մոմը պէտք է անպայման գնել յիշեալ Վարչութեան Մոմաձուլարանի կրպակից, որ գտնւում Բաշմաչնի ռեադ կոչուած փողոցում՝ Նախկին մոմի խանութում: ՄՈՄԵՐԸ ՈՒՆԵՆ «Հ. Ե. Մ.» ԿՆԻՔԸ: Թէ քաղաքից և թէ գաւառներից մաքուր մոմ ցանկացողների պատուէրները կը կատարուեն անպայման իր ժամանակին:

2—1 (շ.) Հայ Եկեղեց. Մոմաձուլարանի Վարչութիւն

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆ

Նախկին ասիստենտ Բէրլինի եւ Մոսկուայի համալսարանների կլինիկաների: Մասնագէտ ներքին հիւանդութիւնների—բախախտի և սրտի. ընդունելութիւնը՝ իր ռենտգենօեան և լոյսի ու էլէքտրօբուժական կաբինետում: Հետազօտութիւնը և բժշկութիւնը X ճառագայթներով: Ամեն օր, 9—1 և 5—8 ժամը երեկ. Բեհբուտովսկայա փ., № 23: Հեռ. 7—92: 100—51

ԲԺԻՇԿ

ԴՐ. Յ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Նախկին ասիստենտ Ժընեւի համալսարանի կլինիկաների և պրոֆես. Oltramare-ի վեներական հիւանդութիւնների մասնագիտական բուժարանի:

ՆԵՐՔԻՆ և ԿԱՆԱՆՑ հիւանդութիւն. մասնագէտ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ (ՍԻՖԻԼԻՍ, ներարկումն «606»-ի և «914»-ի), ՄԻԶԱՍԵՌԱԿԱՆ (ՀԻՆ և ՆՈՐ ՏՐԻՊԵՐ և նրա կոմպլեկացիաները) և ԿԱՇՈՒԻ ցաւերի:

Ելեկտրաբուժական կաբինետ

Ընդունելութիւնն ամեն օր, առաւ. ժ. 10-ից 1-ը, երեկ. 4-ից 6-ը: Կիրակի օրերը միմիայն ժ. 12-ից 1-ը: Կիրոչնայա, № 11: 100—41

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Յ. ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆ

(Նախկին Դաւոս սանատորիայի ասիստենտ):

Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւնների մասնագէտ, թոքերի և սրտի հիւանդ.: Ընդունելութիւնը ամեն օր երեկոյեան ժամը 5—7-ը: Սոլոլակ, Ռտիշևսկայա 3, հեռ. 16—69: (տ. օ.) 100—40

ԼԱՒ ՄԱՐԴՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կենսուրախ, աշխոյժ, միր ու եռանդուն, կեանքի գոռ կռուի գեղեցիկ տիպար, նա ինքը և կեանք՝ շարժուն, մշտաեռ, իմ մտքին երբէք չի ներկայանում, չի պատկերանում—շրթունքները խուփ, վառ աչերը փակ, անողոք մահուան դրոշմը դալուկ, դալկահար դէմքին, դիակի փոխուած՝ դագաղի մէջին:

Երկինքը նրան աշխարհ ուղարկեց մարդկանց ցոյց տալու—ինչ պիտի ապրել, տոկալ, աշխատել, կռուել, պայքարել, երեսին քաղցր մի անոյշ ժպիտ, սրտումը գործի վեհ յաղթանակի լուսացոլ հաւատ: Ու մեր կեանքի էս մթին օրերին, երբ Նրա մաքուր, անաղարտ հոգին, ծովիցը ծագող արևի նման, պիտի բռնկէր և հոյլ շողերով լոյս տար ամենքին, իր էնպէս աղիզ, սիրած ու պաշտած հարազատ ազգին, պիտի ամոքէր, ճար, դարման անէր իր գթոտ շնչի քնքոյշ ջերմութեամբ հայի բիւրաւոր ցաւին ու վէրքին,—դաւաճան բախտը՝ տմարդի, դաժան, օրը ցերեկով Նրան հայ ազգից խլում է առնում, մահուան թևերով խոլ ստուերների աշխարհն է տանում:

Ջկայ Մինասը, մեր Բերբերեանը. ցուրտ հողի տակին, մի մութ շիրմի մէջ հանգչում է Նրա էն հուր մեծ հոգին, ազնիւ յոյզերի, վեհաշուք, վսեմ զգացմունքների Նրա ոսկեղար սիրտը աննման, ջարդուած, փշրուած անտէր հաղուագիւտ անօթի նման:

Ջկայ Մինասը, մեր Բերբերեանը. խորշակը դիպաւ, թօշնեց, թառամեց, յաւիտեան խամրեց հայոց ծաղկոցի իր համեստութեամբ, իր գեղեցկութեամբ էնպէս եզակի, էնպէս թանկագին էն մեր ծաղիկը, որի բոյրեցը մարդիկ ներշնչւում, հարբում, արբենում ու ծաղկոցի մէջ ցաք-ցրիւ ընկած փուշ ու տատասկը չէին նկատում:

Ջկայ Մինասը, մեր Բերբերեանը. ժրաջան, անխոնջ մեղուի նման գործի սիրահար, մտքի, գիտութեան ճոխ անդաստանում նա թփիցը թուփ, ծաղկիցը ծաղիկ թռչելով անվերջ, անոյշ հիւթերի հարուստ պաշարով հայրենիք գնաց հայոց աշխարհի դատարկ փեթակում բջիջ կապելու, մեղր շինելու,—երբ մէկ էլ յանկարծ, որտեղից որտեղ երկինքը մթնեց, թնդ փայլատակեց և իր հրեղէն շանթի հարուածով մեր սիրուն մեղուի թևերը պոկեց, կուրծքը հրկիզեց, գետին տապալեց:

Ջկայ Մինասը, մեր Բերբերեանը. մտերիմ ընկերոջ, իր թշուառ ազգի ու հայրենիքի, ծանօթ-անծանօթ մարդու, մարդկութեան սիրովը լեցուն,—անձնուրացութեան, անձնազոհութեան վեհ զգացմունքով հարուստ, կրակոտ,—ուրիշի ցաւին, օտարի վշտին արձագանգ տուող, միշտ էլ զգայուն, միշտ էլ բորբոքուն Մինասի սիրտը չդիմացաւ, ա՜խ, էն դուլում ցաւին, էն նոր կրակին, որ խիստ մոլեգնած տարերքի նման վառում է, այրում ամեն, ամեն ինչ, չխնայելով ոչ ոքի, ոչինչ: Մինասի չքնաղ կրծքի տակ երկու իրար հակադիր, իրար բացասող թշնամի կրակ—մէկը կենսաբեր, քաղցր, ցանկալի, միւսը՝ դառնաշունչ, դժնի, խոտելի—ուժգին եռանդով դիպան իրարու, բոցավառուեցին և մեծ հրդեհի հրատապ շնչով Նրան այրեցին, մոխիր դարձրին:

Դարեր շարունակ հայի ողբերգին, արհաւիրքներին ականատես դու, ալևոր Մասիս, հերիք է, որքան սև մութ ամպերի թանձր շղարշով ճակատդ պատես, լուռ արցունք թափես: Մեծ է կորուստը, բայց՝ անհնի, մեծ է քո վիշտը, ամուրը՝ այրող. մեծ է նաև մեր հաւատը պայծառ, որ Մինասը դեռ երկար, շատ երկար իր մաքուր հոգու անշեղ ցոլքերով, կախարդական մեծ փարոսի նման, պիտի գրաւէ, իրեն սևեռէ փրկութեան ափին կարօտ մեր մոլոր հայեացքը վհատ և պիտի ապրի մեր յիշողութեան, մեր մտքերի մէջ, իբրև թովչական մի ոսկի երազ, մի երազ երանաւէտ:

Վահան Տէր-Առաքելեան

ՄԻՆԱՍ ԲԵՐԲԵՐԵԱՆ

Քառասուն օր է անցել արդէն Մինաս Բերբերեանի մահուանից, բայց մեր վէրքը դեռ այնպէս խորըն է ու ծանր, ինչպէս առաջին օրը, երբ մենք Երևանից ստացանք չարագուշակ բօթը:

Լուսավոր ապագայի երազներով, վառվռուն յոյսերով և պայծառ ակնկալութիւններով լի իր չարաբախտ ազգի համար՝ թողեց նա իր ապահով պաշտօնը, տունն ու տեղը, ընտանիքը և իբրև հաւատարիմ զինուոր, ունկնդիր պարտքի կոչին, մեկնեց Հայաստանի Հանրապետութեան մայրաքաղաքը՝ ծառայելու հայրենիքին իբրև պետական վերահսկիչ:

Սակայն անագորոյն մահը խլեց նրան մեզնից և հայրենիքից:

Ես չեմ կարող մոռանալ, թէ ինչպիսի ոգևորութեամբ էր խօսում նա այն գործունէութեան մասին, որ պիտի ունենար Երևանում:

Նրա բազմակողմանի հոգին ու շարժուն բնաւորութիւնը չէր կարողանում բաւականանալ միայն պաշտօնական գործունէութեամբ: Նրա անհանգիստ հոգին դեռ այստեղ այն հոգսով էր պաշարուած, թէ ինչպիսի նոր և ազգի համար օգտակար հաստատութիւնների հիմք դնէր Հայաստանի մայրաքաղաքում՝ Երևանում:

Նրա գլխաւոր փափագներից մէկը Երևանում ժողովրդական համալսարան հիմնելն էր. և այդ նպատակի համար նա դեռ այստեղ ծրագիրներ էր մշակում, զանազան մարդկանց հետ խօսում դասախօսութիւններ կարդալու համար. ուզում էր հանգամանքները բաց անել, որպէսզի իր նպատակն իրագործելու համար անհրաժեշտ դրամը կարողանայ ժողովել, և այլն և այլն: Մի խօսքով՝ միայն իրեն, Մինաս Բերբերեանին յատուկ եռանդով կպել էր նա այդ գործին:

Եւ Երևան հասնելուն պէս նա մեր կուսակցութեան օրգան «Ժողովուրդ» թերթում անմիջապէս արծարծեց այդ միտքը, ցոյց տալով ժողովրդական համալսարանի կարևորութիւնն ու օգուտները մեր յետամնաց ու կիսակիրթ հասարակութեան համար:

Սակայն Մինաս Բերբերեանը իր հետ երևի երկար ժամանակով գերեզման տարաւ շատ ուրիշ խորհրդի և ծրագիրների հետ նաև այս գործը, որովհետև քիչ իր մէջ այնքան ոյժ, կազմակերպչական եռանդ ու կարողութիւն կը զգայ այդպիսի մի գործ սկսելու և գլուխ հանելու:

Մեր սրտերը դեռ մնում են կսկծից այս թանկագին կորստի դիմաց և օրէցօր յիշում ենք, թէ էլ ինչե՜ր կարող էր անել և կանէր մեր սիրելի ընկեր Մինասը, եթէ այնպէս վաղաժամ չխորտակէր նրա կեանքի թելը:

Հայաստանի սիրով վառուած և հայրենիքի համար զոհուած Մինաս Բերբերեանը սակայն մեզ բոլորիս մի աւանդ է թողել, որ պէտք է սրբութեամբ կատարենք: Այդ աւանդը մի կոչ է, ուղղուած բոլոր հայերին՝ Դէպի հայրենիք, դէպի Հայաստան, որ մեր ուժերին է կարօտ: Հերիք է, որքան մեր ուժերը վատնեցինք անշնորհակալ և ապերախտ օտարների համար:

Նա ինքը զոհուեց հայրենիքի ծառայութեան ասպարէզի վրայ և նրա գերեզմանը մի յուշ է մեզ համար, թէ ո՛ւր պէտք է լինի այսուհետև և միշտ մեր սիրտն ու հոգին:

Լից. Դր. Ե. Տէր-Մինասեան

Օ՜, ՄԱՀ...

Օ՜, մահ, ինչ դառն է քո յիշատակը: Ինչե՜ր դու, սև մահ, տանում ես մէկը միւսի յետևից մեր ազգի լաւագոյն զաւակներին: Այսօր, երբ ամբողջ հայ ազգը մեծ պակասութիւն է զգում բնտելիգենտ և պատրաստուած ուժերի մէջ, իսկ նրա աւեր երկիրը գտնւում է վերածնութեան նախօրեակին. դու, սև մահ, կրկին չխնայեցիր և տարար մեր մեծ հայրենասէր ուսուցիչ Մ. Բերբերեանին:

Բերբերեանը լաւ ծանօթ էր հայ հասարակութեանը. կրկնութիւն կը լինէր յիշել այն բոլորը, ինչ որ գրուած է այսօր նրա յիշատակին: Բայց մի երևոյթ, մի փաստ պէտք է կրկին շեշտել. այդ՝ հանգ. Մ. Բերբերեանի դէպի երիտասարդներն ունեցած վերաբերմունքն է: Միշտ նախաձեռնողը մեր զարգացման, մեր ձեռներէցութեամբ կազմակերպուած հաստատութիւններին, գալ անձամբ մասնակցել և ծանր պարագաներում չթողնել մեզ յուսահատուել, նիւթապէս օժանդակել և այլն—այս բոլորը յատուկ էին միայն Մ. Բերբերեանին: Արդ՝ գուցէ և այդ է պատճառը, որ այսօր, նրա մահուան քառասունօրեակին, Հայ Ժողովրդական Կուսակցութեան Ուսանողական Ֆրակցիան իր բարոյական պարտքն է համարել կազմակերպել սգահանդէս և որ գլխաւորն է՝ ստացուած մուտքից գրքեր գնել Ուսանողական Ֆրակցիայի գրադարանի համար և այդ մի բաժինը անուանել Մ. Բերբերեանի անունով:

Թող մայր երկրի հողը թեթև լինի իր հարազատ որդու համար, իսկ նրա բարի յիշատակը միշտ թարմ վառ մեր սրտերում:

Ուսանող Ս. Բաղդասարեան

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻՑ, ԻՐ ԱՒԱԳ՝ Մ. Ի. ԲԵՐԲԵՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այսօր, երբ յարգւում է բոլորիս համար անմոռանալի գործչի յիշատակը, չի կարելի հիացմունքով կանգ չառնել հանգուցեալի եռուն աշխատանքի հանդէպ, որ վերջին տարիներս ծաւալւում էր մեր աչքի առաջ, մեր քաղաքում:

Հանգուցեալի բազմակողմանի գործունէութիւնը լրիւ չէր լինի, եթէ չյիշատակէինք նրա ականաւոր աշխատանքի մասին՝ որպէս «Հասարակական ակումբի» աւագի: Երեք տարուայ ընթացքում նա այստեղ մտաւորական հասարակութեան ոգին է եղել, որ իր շուրջն էր հաւաքում հասարակական և քաղաքական կեանքով, գիտութեամբ, գրականութեամբ և գեղարուեստով հետաքրքրուող զանազան ազգերի ներկայացուցիչներին:

Լինելով ակումբի խորհրդի նախագահի օգնական, նա ամեն շաբաթ հաւաքում էր այստեղ իր համախոհներին և նրանց հետ մտքերի ու տպաւորութիւնների փոխանակութիւն էր ունենում: Այդ ժողովներում նա ռեֆերատներ էր կարդում, մասնակցում էր վիճաբանութիւններին, ղեկավարում էր այդ ժողովները, ռոտնաւորներ էր կարդում, մտքի ու հոգու համար հաճոյք տուող զուարճութիւններ կազմակերպում և այլն և այլն:

Նրա զրոյցների սիրելի նիւթը հայոց գրականութիւնն էր, որը նա ժողովրդականացնում էր բոլոր տեղական ժողովուրդների մէջ: Այստեղ նա քարոզում էր քաղաքային ընտրութիւնների, Ռուսական Սահմանադիր Ժողովի ընտրական պայքարի մէջ եռանդուն մասնակցութիւն ունենալ: Նա Ժողովրդական Ազատութեան Կուսակցութեան ամենագործունեայ կազմակերպիչներից մէկն էր: Նա կազմակերպում էր մի շարք միտինգներ, ուժեղ պաշտպան էր հանդիսանում կօօպերատիւ շարժման և այլն:

Ընդհանրապէս «Հասարակական ակումբը» դեռ շատ երկար կյիշէ իր անժամանակ վախճանուած աւագին, որպէս լայն ձեռներէցութեան տէր, զգայուն և հասարակական կեանքի ուժեղ թափով խըռովող երակով մի մարդու: Բոլոր նրանք, որոնք նուիրուած են հասարակական բարիքին, երկար ժամանակ կզգան մեր ինտելիգենցիայի գնահատելի անդամի անփոխարինելի կորուստը:

«Հասարակական ակումբի» խորհրդի նախագահ՝

Գ. Թումանեան

«Ժողովրդի Ձայն»-ի խմբագրութիւնը շնորհակալութեամբ ընդունում է ձրի կամ վարձատրութեամբ Բագուի, Ռուսաստանի, Հիւսիսային Կովկասի և Արտասահմանի թերթեր:

ԿԱՐԵՒՈՐ ԼՈՒՐԵՐ

Հայկական նաւատորմիղը:

Աւստրո-Հունգարիայի պարտքը:

Հեռագրական ուղղակի հաղորդակցութիւն Եւրոպայի հետ:

Շէյդեմանը գերմանական կառավարութեան գլուխ:

Սահմանադիր Ժողովի ընտրութիւնների արդիւնքը Թիֆլիսում:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Թիֆլիս, 19 փետրուարի

ՄԻՆԱՍ ԲԵՐԲԵՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Քառասուն օր առաջ Երևանում իր մահկանացուն կընքեց մեր կուսակցութեան գործունեայ անդամներից մէկը, մեր լաւագոյն ընկեր և գործիչ Մինաս Բերբերեանը։

Հայաստանի վերածնութեան նախօրեակին նա գնաց մայր հայրենիքը՝ ծառայելու այն սրբազան ու վեհ գործին, որին նա վաղուց արդէն նուիրուած էր հոգովսրտով, իր կորուկ ու հաստատուն մտքի բոլոր երազներով։

Նրա ամբողջ կեանքը մի չքնաղ երազ էր, եռուն ու բոցավառ՝ սիրած ու փայփայած մայրենի երկիրը շէնացնելու, մարած ու հանգած մարմնի մէջ կենդանի հոգի ներշնչելու գործին ծառայելու, իր բոլոր ուժերն ու կարողութիւնը նուիրելու համար։

Միշտ զբաղուած, միշտ շտապող մի գործից դէպի միւսը, մի շրջանից դէպի ուրիշը՝ նա կարողանում էր ամեն մէկի համար, ամեն գործի համար իր սրտի խորքում, իր կարճ օրուայ ժամերում գտնել յարմար բոպէ յատկացնելու, թուլացած հաւատը վերստին ոգևորելու, մոլորացած յոյսերը կրկին հրավառելու և ցաւերն ու վէրքերը ամոքելու համար։

Եւ այն կրակը, որ անդադրում վառւում էր նրա սրտի խորքում, նրա միշտ եռուն ու փրփրուն հոգու մէջ, նա միշտ բաժանում էր ուրիշներին, միշտ իր կրակից ուրիշին բաժին էր տալիս, և այդպէս անվերջ տալով ու բաժանելով իր կայծն ու բոցը, իր կրակն ու անշէջ հուրը, նա գնաց, հեռացաւ մեզանից դէպի սիրած հայրենիք, ուր սառն հողի ծոցում, իր արնաքամ ժողովրդին տուեց իր սրտի ու հոգու վերջին կայծերն ու բոցը, երազների վերջին թռիչքը, անկատար մնացած եղձերի վերջին հրաժեշտի ողջոյնը։

Եւ այսօր, երբ մենք նորից ու նորից վերյիշում ենք նրա ամբողջ կեանքը, նրա ամբողջ գործունէութիւնը, որի վերջնական գնահատութիւնը դեռ ևս չենք կարողանում տալ, որովհետև նա դեռ շատ մօտ է մեզ, որովհետև նա դեռ մինչև այսօր այստեղ է, մեզ հետ է, մեր սրտի ու մտքի մէջ է անդադար ու անբաժան՝ մենք չենք կարող չզգալ մեր անդառնալի կորուստը, չենք կարող վերստին գլուխ չխոնարհել նրա թարմ ու հեռաւոր շիրմի առաջ, որը միշտ պիտի սրբազան լինի մեզ համար, միշտ պիտի յիշեցնի մեզ մեր ամենագլխաւոր և ամենաառաջին պարտականութեան մասին հանդէպ մեր ժողովրդի, հանդէպ մեր տառապեալ ու արնաքամ ազգի և վերջապէս հանդէպ մեր վերածնուող ու տանջուած հայրենիքի։

Այնտեղ է մեր գործն ու ապագան, այնտեղ է մեր իսկական ճանապարհը, մեր մայր Հայաստանում, մեր թողած ու աւերուած հայրենիքում, ուր մինչև այսօր սովումների ու անօրինակ սարսափների մատնուած հայ ժողովուրդը տառապում և տանջւում է իր դաժան ճակատագրի արհաւիրքների ու դժամութիւնների ճիրաններում։

Լուռ ու խորհրդաւոր շիրիմը մեր սիրելի ընկերոջ, մեր Մինաս Բերբերեանի, հեռաւոր հայրենիքից կոչ է անում մեզ բոլորիս, որոնց սրտում դեռ վառ են հայրենիքի վերածնութեան և վերաշինութեան անժխտելի և սուրբ գաղափարները, երբէք չմոռանալ մեր բարոյական ամենաառաջին պարտականութիւնը ազգի և հայրենիքի առաջ և հնարաւոր դէպքում, առանց յապաղելու ուղևորուել այնտեղ կատարելու, լրացնելու ու աւարտելու այն գործը, որին զոհեց իր կեանքն ու բոլոր ուժերը այժմ հանգուցեալ և այլևս անշունչ Մինաս Բերբերեանը։

Եւ եթէ կայ մեզ համար մի մխիթարութիւն ներկայ ծանր բոպէին, դա թող լինի այն գիտակցութիւնը, որ Բերբերեանը գնաց հայրենիք և ընկաւ այնտեղ իր սիրած ու փայփայած գործին ծառայելու պահին, իր կամեցած ու միշտ ցանկացած ու երազած գաղափարին նուիրելով իր մտքի բոլոր ուժերն ու եռանդը, իր անսահման կամքի ամբողջ թափն ու կարողութիւնը։

Խոնարհուենք նրա թարմ շիրմի առաջ և վառ պահենք մեր սրտում ու հոգում նրա անկատար թողած ու մեզ աւանդած գաղափարների իրագործման պարզ գիտակցութիւնն ու սուրբ զգացմունքը։

Այլ ճանապարհ մենք չունենք։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՒՍՏՐՈ-ՀՈՒՆԳԱՐԻԱՅԻ ՊԱՐՏՔԸ

Աւստրո-հունգարական ֆինանսական մասնաժողովի հաշիւներից պարզւում է, որ Աւստրո-Հունգարիայի պետական պարտքը առ 1-ն նոյեմբերի 1918 թ. հասած է եղել 127 միլեարդ 983 միլիոն կրոնի, որից 84 միլիարդը ընկնում է Աւստրիայի վրայ, իսկ 43 միլիարդը՝ Հունգարիայի վրայ։ Պրոպորցիոնալ բաժանումի ժամանակ գերմանական Աւստրիայի վրայ է ընկնում 25 միլիարդ կրոնի պարտք։

ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹԻՒՐՔԻԱՅՈՒՄ

Թիւրքիայում սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութեան կից հիմնուել է մի նոր «Աշխատաւորական» կուսակցութիւն։ Վերածնուել է նոյնպէս և «Դեմոկրատական» կուսակցութիւնը,

որի պարագլուխ՝ Իբրահիմ բէյը, որը Քեամիլ փաշայի կաբինետի անկումից յետոյ փախել էր Ռումինիա, այժմ վերադարձել է Պոլիս։

ՄԱՀԱՓՈՐՁԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ԿԼԵՄԱՆՍՈՅԻ ՎՐԱՅ

Լոդոնից հաղորդում են, որ բացուել է դաւադրութիւն Կլեմանսոյի վրայ մահափորձ կատարելու համար։ Այս առթիւ այնտեղ տեղի են ունեցել ձերբակալութիւններ Ռուսաստանից եկած բոլշևիկների շրջաններում։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԻՂ

Պոլսի հայկական շրջաններում միտք է յղացել հայկական նաւատորմիղ հիմնելու։ Այդ նաւատորմիղի ընդհանուր հրամանատար է լինելու յունական նաւատորմիղի սպայ՝ Ղազանջեանը։

ԿՌԻՒՆԵՐ ՂԶԼԱՐԻ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

Ղզլարը իր շրջակայքով, ներկայ ժամանակ, կազմում է բոլշևիկների ուժերի կենտրոնատեղին։ Այստեղ են ժողովուել գլխաւորապէս 11 և 12-րդ կարմիր բանակի մնացորդները։ Ղզլարը ինքը եռանդուն կերպով պատրաստւում է գիմադրութեան, որովհետև Ղզլարի շրջանում մեծ թափով աճում է կամաւոր զօրքերի արշաւանքը։

Բոլշևիկների համար մեծ նշանակութիւն ունի Ղզլարի ուղղութիւնը, որովհետև Կասպից ծովը միակ ճանապարհն է, որը Աստրախանի վրայով կապում է Խորհրդային Ռուսաստանի հետ։ Աստրախանից բոլշևիկները ստանում էին օգնութիւն մարդկանցով և ռազմամթերքներով։

Չնայած նրան, որ Կասպից ծովը պահպանւում է Բագուի նաւատորմիղով, բայց վերջինի ուժերը այնքան քիչ են, որ չեն կարող ամբողջ ափերը պաշարել։

Մօտ օրերս բոլշևիկները աշխատում էին սանիտարական նաւերով ուղարկել Աստրախան իրենց հիւանդ և վիրաւոր զինուորների մեծ մասը, բայց բռնուեցան Բագուի նաւատորմիղից և բերուեցին Պետրովսկ։

Մ. Յ. ԲԵՐԲԵՐԵԱՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

Երէկ, փետրուարի 17-ին, երեկոյեան դէմ, վերջացաւ քաղաքային ընտրութիւնների յանձնաժողովի ձայների հաշուահամարը, որպիսիները տուած էին Թիֆլիսի բոլոր ընտրող քաղաքամասերը, բացառութեամբ № 51 քաղաքամասի (Աւճալի քաղաքային Ջրմուղու տերրիտորիան)։

Սահմանադիր ժողովի ընտրութիւնների համար մասնակցութիւն են ունեցել 37,126 ձայն, որոնցից վրաց սոց.-դեմոկ. № 1-ին ձայն են տուել 27 135 հոգի, № 2 ցուցակին վրաց ազգային դեմոկ.՝ 3,657. վրաց սոց.-յեղ. № 3—134 ձայն, հայոց յեղափ. «Դաշնակցութեան» կուսակ. 788 ձայն, վրաց սոց.-ֆեդ. յեղ. կուս. № 5-ին 3,640 ձայն, մուսուլմ. ազգային կուսակց.—0, վրաց արմատ. դեմ. գիւղաց. կուսակ. № 7-ին 145, վրաց ժողովրդ. կուսակ. № 8—308 ձայն, ձախ սոց.-ֆեդ. № 9-ին (մաշուրալի) —369 ձ., Շօթա Ռուսթավելու № 10 ցուցակին—52 ձ., անկախ անկուսակ. № 11—480 ձ., Բորչալուի մուսուլ. ցուցակին № 12—0 ձ., ռուս. սոց. դեմ. № 13 կուսակ.—340 ձ., հայրենասէրների էստետ. դաշնակ. № 14 ցուցակին -16 ձ. և յունակ. դեմոկ. № 15 կուսակ.— 5 ձայն։

ԲՈՐՉԱԼՈՒԻ ԳԱՒԱՌՈՒՄ

Սահմանադիր ժողովի ընտրութիւնների կենտրոնական յանձնաժողովը հաղորդում է, թէ Բորչալուի գաւառում ընտրութիւնները կարող են տեղի ունենալ։ Տասն օր առաջ Թիֆլիսի նահանգի ընտրութիւնների ինստրուկտոր Սիրբելաձէն սկսեց կազմել ընտրողական ցուցակներ։ Ազգաբնակութիւնը դէպի ընտրութիւնները վերաբերւում է համակրանքով, ցաւ յայտնելով, որ գաւառի ընտրութիւնները իր ժամանակին չկատարուեցան և այժմ կատարւում են լրացուցիչ ժամանակի ընթացքում։

Մ Ի Լ Ի Ու Կ Ո Վ Ը

Պարիզից հաղորդում են, որ Բալֆուրը ընդունել է Միլիւկովին, որի հետ ունեցել է շատ երկարատև խօսակցութիւն։

ԱԴՄԻՐԱԼ ԿՈԼՉԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

Կամաւոր զօրքի շտաբը պաշտօնապէս հաղորդում է.—Բոլոր այն հաղորդագրութիւնները, որ վերաբերում են կամաւոր զօրքի կողմից ադմիրալ Կոլչակին բարձրագոյն իշխանութիւն տալու մասին՝ պէտք է հասկանալ այնպէս, որ գըլխաւոր հրամանատար գեներալ Դենիկինը ճանաչում է ադմիրալ Կոլչակի բարձրագոյն իշխանութիւնը միայն այն տերրիտորիայի վրայ, որպիսին գրաւած ունի ադմիրալ Կոլչակը, այսինքն՝ Սիբիրիայի և Արևելեան Ռուսիայի տերրիտորիայի վրայ։ Ոչ հարց և ոչ խօսք է յարուցուած եղել գէն. Դենիկինին ադմիրալ Կոլչակի իրաւասութեան ներքոյ դնելու։

ԼՈՌՈՒԱՅ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

Լոռուայ շրջանում սաստիկ տարածուած է «Սովի տիֆը», որը օրական հարիւրաւոր զոհեր է տանում։ Տաճիկները տարել են բոլոր հացը, այնպէս որ հազիւ մի շաբաթուայ պաշար լինի մնացած. տաւարը բոլորը քշել են։ Այն շրջանը, որը պարծենում էր իր անսահմանապահութեամբ և մեղուապահութեամբ, այժմ մի անապատ է ներկայացնում։ Անհրաժեշտ է շուտափոյթ օգնութիւն։

ՎԼԱԴԻԿԱՒԿԱԶԻ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

Թիֆլիսում ստացուած լուրերի համաձայն, Վլադիկաւկազի բոլշևիկների մի մասը, որոնք ջարդուած էին կամաւորների զօրքից, շարժուել են դէպի Թիֆլիս ռազմա-վիրական ճանապարհով։ Այստեղ, Դարեալի կիրճի մօտ, նրանց հանդիպել է վրաց զօրամասը։ Բոլշևիկները ստիպուած են եղել դէրի ընկնել։ Դարեալի զօրամասը խլել է բոլշևիկներից մի քանի թնդանօթ և գնդացիրներ և երկու զրահապատ աւտոմոբիլ։

ՍՈՑԻԱԼԻՍՏ-ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐԸ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼՈՒՄ

Ալէքսանդրապոլում նորից վերականգնուած է սոցիալիստ յեղափոխականների կազմակերպութիւնը։ Տեղական կոմիտէն վերսկսել է կուսակցական «Լոյս» թերթի հրատարակութիւնը հայերէն լեզուով։

Պ Ե Տ Ր Ո Վ Ս Կ Ո Ւ Մ

„Тифл. Газ.“ թերթը հաղորդում է, որ Պետրովսկից Բագու հասան քաղաքային ինքնավարութեան ներկայացուցիչները, որոնք խոշոր հաշիւներ բերին այն ապրանքների համար, որպիսիները վերցրել են իր ժամանակ մի մասը Բիչերախովի զօրամասերը և մի մասը՝ Կովկ. Կասպեան կառավարութիւնը։ Ի նկատի ունենալով Բիչերախովի զօրամասերի լիկւիդացիան, ամենախոշոր հաշիւները ուղարկուած են Կովկասեան զօրքի շտաբին։ Եկողները հաղորդում են քաղաքի ծանր դրութեան մասին, ուր կեանքը համարեա մեռած է։ Քաղաքային գանձարանը դատարկ է, դատարկ է նաև գանձատունը։ Բոլոր ձեռնարկութիւնները դադարած են։

ԿԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ ԵՒ ԼԵՌՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Թեմիր Խան-Շուրայից ստացուած տեղեկութիւնների համաձայն, լեռնականների միութեան կառավարութեան և կամաւորական [illegible] [illegible] բութիւններ [illegible]։

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱՅՈՒՄ

Ղարաքիլիսայից Վիրահայ Ազգային Խորհրդին հեռագրում են, որ Թիֆլիսից մեկնած գաղթականները՝ թուով 100 հոգի, ձիւնը ճանապարհները ծածկելու պատճառով մնացել են Ղարաքիլիսայում և ենթակայ են սովի։ Խնդրում են շուտափոյթ օգնութիւն։

ՈՒՂՂԱԿԻ ՀԱՂՈՐԴԱՑՈՒԹԻՒՆ

Ներկայումս անգլիական միսսիայի նախաձեռնութեամբ և միջոցներով աշխատանք է կատարւում ուղղակի հեռագրական հաղորդակցութիւնը Արևմտեան Եւրոպայի հետ վերականգնելու համար։ Մտադրութիւն կայ կարճ ժամանակում հաղորդակցութիւն վերականգնել Թիֆլիսի, Պարիզի և Կ. Պոլսի միջև։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(Վրաց Հեռ. Գործ.)

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Շէյդեմանը գերմանական կառավ. պրեմիէր

Շէյդեմանը նշանակուած է նոր գերմանական կառավարութեան պրեմիէր։ Դառնալով ազգային ժողովին Շէյդեմանը ասաց, որ մօտիկ ապագայի խնդիրները պէտք է լինեն հետևեալները՝ պետութեան բոլոր մասերի ամբողջութիւնը կենտրոնական ուժեղ իշխանութեան ներքոյ, հաշտութեան անմիջական պայմանաւորումը, Վիլսոնի ծրագրին միանալը, մերժումն բոլոր բռնի խաղաղութեան, գերմանական գաղութների վերականգնումն, Գերմանիայի անմիջական միութիւնը ժողովուրդների դաշնակցութեան հետ հաւասար իրաւունքներով, ընդհանուր զինաթափութիւն, սահմանադրական արբիտրաժի հիմնումն և գաղտնի դիւանագիտութեան ոչնչացումն։

Օմանի յայտնութիւնները

Օմանի աշխատութեան մէջ կան նոր յայտնութիւններ պատերազմի ծագման մասին, որը ապացուցանում է թէ Ռուսաստանը, նախ քան Գերմանիայի զօրահաւաքը մասնաւոր զօրահաւաք էր կատարում Աւստրիայի դէմ։ Թագաւորը փոխեց հրամանը, բայց զինուորական նախարարը և շտաբի պետը չկատարեցին հրամանը յայտնի պատճառներով։ Օմանը հաստատում է նոյնպէս, որ Լիխնովսկին անկեղծ ցանկանում էր արգելել պատերազմը։

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Խուվերի ճառը

Ամերիկական պարենաւ. նախարար Խուվերը ընդունուեց ֆրանսիական առևտրի նախարար Կլեմանտելից Վոլնէի ժողովարանում։ Խուվերը այնտեղ ճառ արտասանեց, որտեղ նա խիստ խօսքերով ցոյց տուեց գերմանացիների ֆրանսիական գըրաւած գաւառներում ունեցած անարժան և կոպիտ վարմունքի համար։ Նա յայտնեց, որ հակառակ բոլոր բարոյական և մինչև իսկ մարդկային և միջազգային օրէնքների՝ գերմանացիները խլում էին բնակիչներից անասունները և հունձը, այնպէս որ կանայք և երեխաները ստիպուած էին փորփրել գերմանական բանակների աղբակոյտները։ Խուվերը չի ուզում ասել, թէ գերմանական ժողովրդին փրկութիւն չկայ, բայց նա չի կարող չպնդել, որ հակառակորդը բոլորովին զուրկ է զղջումից, մինչդեռ եթէ 70 միլիոն գերմանացիները հազարաւոր տարիներ թափեն Նիօբէի արցունքներ, չեն

կարող սրբել այն բոլոր թշուառութիւնները, որպիսինները կատարել են Բելգիայում և Հիւսիսային Ֆրանսիայում: Անհրաժեշտ է միայն, որ գերմանացիք գոնէ փողով վճարեն, թէև մենակ փողով չի կարելի երեխաներին կերակրել: Այդ փայլուն ճառը ընդունուեց ծափահարութեամբ:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Զինադադարի պայմանների փոփոխութիւնը

Զինադադարի պայմանների բընագրի մշակման ժամանակ փոփոխութեան ենթարկուեց մարշալ Ֆոշի սկզբից ներկայացրած ծրագրի մի քանի կէտերը, օրինակ՝ սահմանաբաժական գիծը ցոյց է տրուած այնպէս, որ վերին Շլեզուիգ և Բրոմբերգը գտնւում են գծից արևմուտք: Պերնըբաուռը ցնում է սահմանագծից արևելք: Ֆեննուխէն կայարանը գրաւելու են գերմանական զօրամասերը: Վարշաւայի միջնաշնակցական յանձնաժողովը գերմանական կառավարութեան հետ պահպանում է իր կապը ֆրանսիական գեներալ Դիւպոնի միջնորդութեամբ, որը գտնւում է Բերլինում և ընդունելու է իր վրայ գերմանացիների պաշտպանութիւնը սահմանաբաժանութեան գծից արևելք գըտնուող շրջանում: Երկրորդ յօդուածի առթիւ, ուր ասուած է թէ զինադադարի պայմանը յետաձգուած է կարճ ժամանակով, Էրցբերգեր նախարարը ասաց, թէ ինչու նա նշանակուած է կարճ ժամանակով, արդեօք որևէ կապ ունի՞ դա նախընթաց խաղաղութիւն կռելու հետ: Մարշալ Ֆոշը պատասխանեց՝ «ես կարծում եմ»: Մարշալ Ֆոշը իր պարզաբանութեան ժամանակ ասաց,—«ինչքան գերմանական նաւերը, որոնք պէտք է մթերքներ բերէին, ծով դուրս չեկան և յետոյ հարցադնդում արաւ, որի համաձայն քննիչները պէտք է նորից հաւաքուեն Սպայում, որպէսզի շարունակուի մանրամասնութիւնների քննութիւնը: Էրցբերգերը նորից նկատեց, որ երեք հարցեր (ֆինանսական, պարենաւորման և ծովային) ներկայացնում են որպէս անբաժան մասն: Մարշալ Ֆոշը տուեց իր համաձայնութիւնը դրան:

—

Միջդաշնակիցների յանձնաժողովը Վարշաւայում

ՓԱՐԻԶԻՑ հաղորդում են, որ Վարշաւա հասան փետրուարի 11-ին միջդաշնակիցների յանձնաժողովը Նուլանսոնի և գեներալ Պիւէօնի գլխաւորութեամբ փետրուարի 13-ին սկսուեց խորհրդակցութիւնը յանձնաժողովի անդամների և Լեհաստանի ներկայացուցիչների մէջ,

Հինդենբուրգի կոչը գերմանական ժողովրդին

ՆԱՈՒԷՆ, 16 փետրուարի.—Հինդենբուրգը դիմեց գերմանական ժողովրդին մի կոչով, որով հրաւիրում է կռուել բոլշևիկների դէմ: Գերմանիայի և Դաշնակիցների զինադադարը երկարացնելու լրացուցիչ պայմանն է, որպէսզի գերմանացիները դադարեցնեն բոլոր թշնամական գործողութիւնները լեհացիների դէմ և չանցնեն սահմանաբաժական գիծը, որը սկսւում է ռուսական արևմտեան սահմանից Լուիզինֆելդից և վերջանում է Սիլեզիայի և Ռուսաստանի սահմաններում: Զինադադարը շարունակուելու է անորոշ ժամանակով պայմանով, որ 3 օր առաջ յայտնուի նրա ընդհատման մասին:

(Ռէյտերի գործ. հաղորդ.)

Էքս-կրոնպրինցը ապաստարան է խնդրում

Բերլինի «Միւնխ. լրագ.» թղթակիցը հաղորդում է, որ էքս կրոնպրինցը դիմեց իր հաւատարմատարներին խնդրելով յարուցանել ապահարզանի գործ:

—

Ռուսաց թագաւորական ընտանիքի սպանութեան մանրամասնութիւնը

«Պտի Պարիզիէն»-ը հաղորդում է ռուս թագաւորական ընտանիքի սպանութեան մանրամասնութեան մասին: Մեծ իշխանուհիները բռնաբարուեցան իրենց ծնողների աչքի առաջ և յետոյ միայն սպանուեցին:

Վիլսոնի ճառը

Երկուշաբթի երեկոյեան պատգամաւորների պալատում նախագահ Վիլսոնը ասաց.—Վերջին չորս ամսուայ ընթացքում կատարուեց այն, որ անհրաժեշտ համարուեց ստեղծել ազատ միութիւն, որը միացրեց Ռէյնի միւս կողմը գտնուած պետութիւնները՝ Գերմանիան, Լեհաստանը, Ռուսաստանը և Ասիան: Կան բաց հարցեր, որոնց այժմ չի կարելի պատասխանել: Ֆրանսիան դեռ կանգնած է այդ սպառնալից հարցերի առաջ: Եթէ Ֆրանսիան կանգնած կը մնայ միայնակ, այն դէպքում նա պէտք է միշտ սպառազինուած լինի և գնի ժողովրդի վրայ ծանր հարկեր և զոհեր տալ: Այդ անտանելի կլինի և ոչ միայն Ֆրանսիան, այլև ուրիշ երկիրներ նոյնպէս պէտք է վարուեն: Այդ դէպքում նրանք էլ պէտք է զինուեն և պատրաստ լինեն ամեն սարսափելի անարդարութեան դէմ:

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Ի գիտութիւն գիւղացիների.— Ցայտնում ենք ի գիտութիւն այն գիւղատնտեսների, որոնք ցուցակագրում են «Ցառաջի» խմբագրատանը, որ ամսոյս 17-ին կայանալիք ժողովը՝ համաձայն գեներալ-նահանգապետի վերջին կարգադրութեան, մերժեցին և յետաձգւում է անորոշ ժամանակով: Առաջին հնարաւորութեան դէպքում ժողովը կը կայանայ, իսկ տեղի և օրուայ մասին յայտարարած կը լինի առանձին:

✦ Էժան հաց.—Փետրուարի 17-ին Թիֆլիսի կօօպերատիւներում սկսուեց վաճառուել էժան հաց՝ ֆունտը 2 ռ., շնչին օրական տրւում է կէս ֆ. հաց:

✦ Բանտերում.—Արդարադատութեան մինիստրը հրահանգել է բանտային տեսչութեանը, որ բանտերում սանիտարական հսկողութիւնը ուժեղացնուի և վերացնուի հակասանիտարական դրութիւնը, հակառակ դէպքում պարտազանց ծառայողներին հեռացնել:

✦ Լեբեդևի առաքումը.—Վրաց կառավարութեան կարգադրութեամբ Վրաստանի սահմաններից արտաքսուեց Ռուսաց Ազգային Խորհրդի նախագահ Լեբեդևը. Նրան փոխարինելու է Զաւալիշինը: Լեբեդևը մեկնեց Բագուի ուղղութեամբ:

✦ Խաղողագործութիւն.— Ֆրանսիական խաղողագործութեան խոշոր ֆիրմաների կողմից մի յանձնաժողով է գալիս Անդրկովկաս՝ փորձագէտ ձեռք բերելու և խաղողագործութեան փորձեր անելու նպատակով: Փորձերը յաջող ելք ունենալու դէպքում յանձնաժողովը զբաղուելու է գինու արգիւնաբերութեան գործով:

✦ Խորհրդակցութիւն. — Ներկայ քաղաքական մոմենտին վերաբերող մի քանի կարևոր խնդիրների շուրջը Դաշնակիցների ներկայացուցիչների և վրաց կառավարութեան նախագահի մասնակցութեամբ տեղի ունեցաւ խորհրդակցութիւն:

✦ Ն. Ժորդանիայի վերադարձը.—Թիֆլիս վերադարձաւ վրաց կառավարութեան նախագահ Ն. Ն. Ժորդանիան և ստանձնեց իր պարտականութիւնները:

✦ Ալիւր գաղթականների համար. Ամերիկեան կոմիտէն Երևան ուղարկեց 9 վագոն ալիւր:

✦ Ի տեղեկութիւն Բաթում մեկնողների.—«Սաքարթուելոս Ռեսպուբլիկա» պաշտօնական թերթը հաղորդում է, թէ անգլիացիները խնդրել են վրաց կառավարութեան մամուլի բիւրոյի միջոցով հաղորդել, որ իրականութեան չի համապատասխանում այն լուրը, թէ Բաթում մեկնելը անգլիացիք արգելել են: Բաթում մեկնելու համար թոյլտուութիւնը ստացուելու է վրաց ներքին գործերի մինիստրութիւնից:

✦ Դանիէլ Վարուժանի երեկոյ.— Առաջիկայ երեքշաբթի, փետրուարի 25-ին, Կոնսերւատորիայի դահլիճում կայանալու է «Գրական-Գեղարուեստական Ալմանախի խմբագրութեան կազմակերպած 2-րդ գրական երեկոն: Խօսելու է Վ. Աճարեանը «Դանիէլ Վարուժանի կեանքն ու գործունէութիւնը» նիւթի մասին, որից յետոյ լինելու է վիճաբանութիւն մասնակցութեամբ Տ. Ցովհաննիսեանի, Վ. Խորէնիի, Սուրխաթեանի, Վ. Վալադեանի և ուրիշների: Դանիէլ Վարուժանից արտասանութիւններ են անելու՝ տիկ. Լիւսի Սեւումեան, Ս. Գորոդեցկի, Արմէնուհի Տիգրանեան և Վ. Թոթովենց:

✦ Վրաստանի պարլամենտի արտակարգ նիստը. Երէկ քաղաքային դումայի սրահում կայացաւ Վրաստանի պարլամենտի արտակարգ նիստը, որտեղ քննութեան դրուեցին մոմենտի վերաբերեալ մի շարք անյետաձգելի հարցեր և համապատասխան բանաձևեր ընդունուեցին:

✦ Հայկական պատգամաւորութիւնը Թիֆլիսում.—Ինչպէս յայտնի է, մի ամսից աւելի է ինչ Թիֆլիսումն է Հայաստանի կառավարութեան կողմից հայ-վրացական պատերազմի ժամանակ այստեղ ուղարկուած պատգամաւորութիւնը, որին յանձնարարուած է վրաց կառավարութեան հետ բանակցելով, լուծել մի շարք կարևոր խնդիրներ: Պատգամաւորութեան անդամները երկու շաբաթից աւելի է ոչ բանակցութիւն են վարում և ոչ էլ տեսնուել են Վրաստանի կառավարութեան հետ, բայց և այնպէս չը գիտենք ինչու նստած են այստեղ: Երկուսից մէկը. կամ պէտք է կատարել յանձնարարութիւնը ու վերադառնալ, կամ, եթէ չի յաջողւում, հրաժարուել ստանձնած պարտականութիւններից, որպէսզի հայկական կառավարութիւնը ինքը մտածի իր յետագայ անելիքի մասին: Զէ՞ որ այդ բոլորը անտեղի ծախքերի հետ են կապուած:

✦ Քաղաքային ջրմուղը. — Զնայելով, որ երեկուանից քաղաքային ջրմուղը սկսել է կանոնաւոր բանել, այնուամենայնիւ քաղաքի ծայրամասերում դեռ ևս ջուր չկայ: Հրաւիրում ենք քաղաքային վարչութեան ուշադրութիւնը այդ հանգամանքի վրայ:

ՅԱՒԱԼԻ ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԻՒՆ

—

«Ժողովրդի Ձայն» № 34-ում «Մի կարևոր միջադէպի մասին» վերտառութեամբ յօդուածագիր պ. Ցակոբ Սարուխանեանը ի միջի այլոց գիտում է Տանձոտի ներկայացուցչին՝ արտայայտուել Արդահանի հայ կաթոլիկների և Տանձոտի հայ լուսաւորչականների փոխ-յարաբերութեան մասին:

Թէև շատ ծանր է թւում հայ ազգի այս ողբերգական վիճակում նման հարցերով զբաղուելը, բայց և այնպէս ի նկատի ունենալով, որ ներկայ պայմաններում ամեն մի թիւրիմացութիւն կարող է պարարտ հող գտնել առանց այն էլ մեր քաօսային կեանքում և որ ներկայիս՝ քան երբևիցէ մեր ազգի բոլոր հատուածների կուռ միութիւնն ու աշխատանքներն է պէտք, այսու պարտք եմ համարում մի քանի խօսք ասել:

Արդուինի շրջանի հայ ժողովրդի մեծամասնութիւնը հայ կաթոլիկներ են, փոքրամասնութիւնը հայ լուսաւորչական: Եթէ ոչ առաջ, գոնէ այս քսան տարուայ շրջանում, որքան ես գիտեմ, շրջանի հայ կաթոլիկների կրօնական տարբերութիւնը ազգին վերաբերեալ ոչ մի գործերում—լինի այդ յեղափոխական-կուսակցական, կրթական-կուլտուրական, նուիրաբերութեան և այլն—ոչ մի բանով չի յայտնուել: Եթէ լինէր մեզանում մի պատմութիւն ծիծաղի, դա կը լինէր անցեալի հայ լուս. և հայ կաթոլիկների ունեցած վէճերի ու ֆանատիկոսութիւնների աւանդական յիշողութիւնները: Ես չեմ տեսել, թէ Արդահանում հաստատուէր մի այնպիսի վարդապետ, որը նեղ կրօնական հայեացքներով գերադասութիւն տար կրօնին և ոչ ազգութեան: Ժողովուրդը յարել է ազգութեան, եղել են ազատ հայեացքների տէր և նրանց հովուապետներն էլ համապատասխանել են նրանց ոգուն: Նոյն կերպ են եղել Տանձոտի հայ լուսաւ. ժողովուրդն ու քահանաները:

Արդահանցիների և Տանձոտցիների մէջ չէ եղել եկեղեցու խըտրութիւն: Աղջիկ առնել-տալը սովորական էր: Եղել են դէպքեր, երբ մէկը միւսին դարձել է քաւոր, կնքահայր. ճիշտ է, այս վերջիններին առթիւ կրօնական արարողութիւնների համար հանդիպել են մեծամեծ արգելքների, սակայն մեր հայ կամ կաթոլիկ քահանաները կը համարձակուէին չնպատակուել ժողովրդի միացեալ պահանջին:

Խօսքն ու գրիչը չեն կարող նկարագրել այն շրջանի մի ազգ՝ երկու եղբայրների անկեղծ և սերտ միացումն իրար հետ և օրինակելի գործունէութիւնը՝ ինչպէս ասացի վերև, բոլոր հարցերում...

Դրանք եղբայրներ էին իրար հետ, բայց օրինակելի համերաշխութեան մէջ էին նաև շրջապատի ամբողջ թիւրք դրացութեան հետ: Մեր պապերից սկսած մինչև մեր օրերը չէինք լսել և տեսել, որ այդ շրջաններում ծագած լինէր մի որևէ վէճ կամ կոտորած ազգային հողի վրայ: (Եթէ ի հարկէ չյաշուենք մինչև 1887—8 թուականները, այսինքն ռուսական գրաւումից առաջ թիւրք բէկերի և պաշտօնեաների առանձին խժդժութիւնները ռայեայի վերաբերմամբ):

Սակայն, երբ հասաւ Պոլսի արիւնարբու թիւրք ղեկավարների հայաջնջ ծրագիրների իրագործման հրամանները, ֆանատիկ թիւրք դրացիները իրենց բէկերի ու աղաների առաջնորդութեամբ երևան հանեցին բարբարոսութեան ամենազազրելի ունակութիւնները...

Նրանք խտրութիւն չդրին հայ լուսաւորչականի և հայ կաթոլիկի մէջ. «Համսի բիր սօյդան դըր» ասելով թալանեցին, նեղեցին, անարգեցին և հազար տեսակ տանջանքներով կոտորեցին այդ երկրի վաղեմի «Թորփաղ դարդաշի» (մի հողի եղբայր) դարաւոր դրացի հային...

1914 թ. դեկտ. ամսում Արտահանի հայ կաթոլիկ ժողովրդին մորթոտեցին տների մէջ, ողջ-ողջ գցեցին հարիւր սաժէն բարձրութեամբ քարաժայռերից: Տանձոտի հայ լուսաւորչականներին կապկապեցին խումբ-խումբ և սրախողխող արին գիւղից կէս-կէս, մի մի վիրատ հեռաւորութեան վրայ, Սատլէլի հայ կաթոլիկ և հայ լուսաւ. իրար թևերից կապկապեցին և սըւինահար, դաշունահար կոտորեցին... Օկրոպակերտի հայերից սպանեցին նրանց, ում ձեռք գցեցին: Մամանլիսի հայ կաթոլիկներին գլխովին կոտորեցին...

1918 թ մարտ ամսում կոտորեցին Օլթիի և շրջանի հայութեան բոլորին առանց խնայելու մեծ-փոքր, կին-մարդ... կոտորածի յաջորդ օրը Օլթիի հայ-կաթոլիկ համայնքին ներկայացրին գիւղացի թիւրքերից 40 սայլ և հրամայեցին լցնել բոլոր ունեցած ապրանքները, որ իրենց անձամբ պիտի հասցնեն Ախալցխա. հանում են քաղաքից 4 վերստ հեռու «Ղըրի Փընդար» (Զոր աղբիւր) կոչուած տեղը և սրբից անցկացնում: Նոյն ամսում կոտորում են ամենից առաջ Արդահանի շրջանի «Սասալէ» հայ-կաթոլիկ գիւղը և ապա Արդահանում հաւաքուած բոլոր հայ և հայ կաթոլիկներին ամենավայրագ ձևերով: Ոչ, պարոններ, նամարդ թիւրքի դրացին անջնջելի կերպով խոցոտեց մեր սիրտը միատեսակ...

Տասնեակ հազարաւոր զոհեր ենք տուել ազգային հողի վրայ և մեր գիւղակոյտերի խառն ոսկորները անբաժան եղբայրութեան խուլ ձայնն են ուղղում մեզ... Մեր հարիւրաւոր, գուցէ հազարաւոր որբ և այրիները միատեսակ տառապանքների մէջ՝ միատեսակ սփոփանքի և օգնութեան են կարօտ...

Դէն կորչէն ամեն մի տեսակի անհատական զրպարտութիւններ... Մենք եղբայրներ ենք և չի կարող մեր ազգութեանը արատ բերել ոչ կրօնական տարբերութիւնը և ոչ այլ մի բան...

Տանձոտի Ներկայացուցիչ՝
Վարդան Մազմանեան

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

Ռադիօ - հեռագիր բռնուած Կուշկինի ռադիօ-հեռագրատանը

(Բոլշևիկական)

ՏԱՇՔԵՆԴԻՑ-ՄՈՍԿՈՒԱ. (Սվերդլովին և Տրոցկուն): Խնդրում եմ շտապ կարգով պատասխանել հետեւեալ հարցերին. 1) Արդեօք կարելի՞ է սպասել, որ շուտով բացուի երկաթուղային հաղորդակցութիւնը Օրենբուրգի և Տաշքենդի մէջ. 2) Ո՞նչ կապ Ջինովևի հետ. 3) Հաղորդակցութիւնը բացուելուն պէս առաջին անգամ ուղարկեցէք պարենաւորման բեռներ. 4) Ընդհանուր դրութեան մասին հաղորդեցէք Թուրքեստանի կառավարութեանը. 5) Կարելի՞ է յուսալ ստանալու կենտրոնից զօրքի համար հագուստ և կօշիկներ. 6) Կազանի սովդեպի հետ հրամանագրեցէք Թուրքեստանում գտնուող Կազանի գնդերին յանձնելու գնդացիրների մի մասը, որպէս զի զինենք միւս զօրամասերը: Այդ հրամանը Կազանի գունդը չէ կատարում, հիմնուելով այն բանի վրայ, որ այդ գնդացիրները պատկանում են Կազանի գարնիզոնի խորհրդին և թէ այդ գընդացիրները չեն կարող գործադրել մարդիկ չլինելու պատճառով. 7) Ո՞ւր են ընկ. Կոբոզովը, Իսաւլովը և միւս ներկայացուցիչները. 8) Ի՞նչ հնարներ են գործադրւում օգնելու տեխնիկական և զինուորական միջոցներով. 9) Կարելի՞ է արդեօք վառելիք ստանալ և ինչ տեսակի. 10) Հաղորդեցէք Զինովևին Մալիշևսկու բնակութեան տեղը. 11) Կարգադրութիւն արէք, որ Թուրքեստանի հանրապետութիւնը ստանայ կենտրոնից ռուսական զօրամասերին պատկանած ատոմոբիլները. 12) Հանրապետութեան կտրուած լինելու և առանձին դրութեան մէջ գտնուելու պատճառով, ամենալուրջ ուշադրութիւն դարձրէք Մոսկուայի ռադիօ-կայարանի վրայ, որը հաղորդեց իր հեռագիրը և պարզապէս մերժում է ընդունել Տաշքենդից ամենակարևոր հեռագրեր: Սպասում ենք պատասխանի: № 822, նախագահ Տուրցեկևայի Կազակով:

ՄՈՍԿՈՒԱ, Սովնարկ. պատճէնը Ժողովրդ. Ֆինանս. Կոմիս. և Թուրքեստանի դելեգատներին (Տրոցկուն և Իւսուպովին). Թուրքեստանի շրջանի համար բաց թողնուած հինգհարիւր միլիոն ռուբլուց Տուրցեկը թոյլ է տալիս թողնել 50 միլիոն Թուրքեստանի ներկայացուցիչների կարգադրութեան հիմնարկութիւնների և ֆիրմաների հաշիւները վերջացնելու համար:

Թուրքեստանի հանրապետութեան ժամանակաւոր զինուորա-յեղափոխական խորհրդի Նախագահ Դեմեանցեւ:

ԲԱԳՈՒ

ԴԱՇՆԱԿԻՑ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՔՆՆԻՉ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՈՒՄ

Փետրուարի 15-ին քաղաքային բոլոր թաղային տնային կոմիտէներում սկսուեց վերադարձող գաղթականներից կորցրած իրերի յայտարարութիւնների ընդունելութիւնը: Ցայտարարութիւնների ընդունելութիւնը կը տևի 5 օր, բացի կիրակի օրը, և այսպիսով կը վերջանայ փետրուարի 20-ին, ցերեկուայ ժամի 2-ին:

—

ԿՈԼԼԵԿՏԻՒԻ ԽԱԽՏՈՒՄԸ

Քաղաքային ինքնավարութեան ծառայողների և բանուորների միութիւնը մի յայտարարութիւն է ուղարկել պրոֆեսիոնալ միութեան խորհրդին այն մասին, որ կոլլեկտիւ պայմանագրի վերացման օրից քաղաքային ինքնավարութիւնը մի քանի բաժիններում վերացրել է և հանգստի օրերը, ինչպէս, օրինակ, ջրմուղային և հիւանդանոցների բաժիններում: Այս պատճառով միութիւնը խնդրում է խորհրդին՝ իր աջակցութիւնը ցոյց տալ կոլլեկտիւի խախտուած պայմանները վերականգնելու համար:

—

ՆՈՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Փետրուարի 15-ին լոյս տեսաւ գրական - գեղարուեստական նոր շաբաթաթերթ «Парусъ»ի առաջին համարը: Գինն է երեք ռուբլի:

—

«Каспій»ի ԽՄԲԱԳԻՐԸ

Փակուած «Каспій» թերթի նախկին խմբագիրը հրաւիրուած է Ցենտրոդոմի կողմից տեղեկատու (информаціонный) բիւրօ կազմակերպելու համար:

—

ԲՐՆՁԻ ՄԱՍՆԱԴՐՈՒՄԸ

Հացահատիկների ներմուծման բացակայութեան և հացի գինը բարձրանալու պատճառով, պարենաւորման կենտրոնական կոմիտէն, ընդառաջ գնալով ազգաբնակութեան կարիքներին, որոշել է բրինձ բաց թողնել նրան, հաւասարապէս բաժանելով [illegible] բաց կը թողնուի Ցենտրոդոմի թաղային [illegible] տնային կազմակերպութիւնների ցուցակներով երկու ֆունտանոց բաժիններով, ֆունտը 3 ռ. 50 կոպէկով: Բրնձի մասնադրումը կը սկսուի փետրուարի 17-ից:

—

ՏԻՖԸ ԲԱԳՈՒՈՒՄ

Փետրուարի 9-ին և 10-ին ստացուել են տեղեկութիւններ նոր հիւանդների մասին: Բծաւոր տիֆով 227, վերադարձ տիֆով 15. հիւանդների ընդհանուր թիւն է 3092, որից բծաւոր 3008, վերադարձ 84: Հիւանդանոցներում են գտնւում 2960:

—

ՌՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԹԵՐԹ

Տեղական ուսանողների մի խումբ մտադիր է մօտիկ ապագայում ձեռնարկել սեպհական շաբաթաթերթի հրատարակութեան: Այդ առթիւ շուտով կը կայանայ ուսանողական ժողով, որտեղ այդ հարցը վերջնականապէս կը լուծուի:

ՎՐԱՍՏԱՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԳԵՆԵՐԱԼ-ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԻ ՊԱՐՏԱԴԻՐ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

—

Թիֆլիսի և նրա շրջակայքի գեներալ-նահանգապետը առանձին պարտադիր որոշումով առաջարկում է տնատէրերին և ուրիշ անշարժ կայք ունեցողներին՝ անմիջապէս տեղեկութիւն տալ միլիցիային բոլոր արտակարգ դէպքերի՝ որոնք տեղի են ունենում իրենց տներում, տների մէջ տեղի ունեցած ժողովների և միտինգների մասին: Միևնոյն ժամանակ տնատէրերը պարտաւորւում են խիստ հսկողութիւն ունենալ, որպէսզի իրենց տներում և կալուածներում չպատուեն գաղտնի պահարաններ, չպահուեն բռնկող նիւթեր, հակա-կառավարչական հրատարակութիւններ և այլն: Ինչ վերաբերում է քաղաքային այն կալուածներին, որոնք երկու կողմից դուռն ունեն, պարտադիր որոշումը առաջարկում է բաց պահել միմիայն մէկ կողմի դուռը, միւս դռները բոլորը պէտք է փակուած լինեն անցորդական դռներից անցուդարձը արգելելու նպատակով:

Քաղաքի այն բնակիչներին, որոնց յայտնի կլինի, որ իրենց տներում յայտնուել է աքսորից ինքնակամ վերադարձող մի անձնաւորութիւն, իշխանութեան ձեռքից թաքնուող կամ ազգաբնակութեան մէջ անկարգութիւն, վրդովմունք կամ խառնակչութիւն ձգող մէկը, պարտաւոր են անմիջապէս յայտնել այդ մասին մօտակայ միլիցիական իշխանութեանը:

Այս պարտադիր որոշումները չկատարողները ենթարկւում են բանտարգելութեան մինչև 1 տարի 6 ամիս ժամանակով կամ մինչև 10,000 ռուբլի տուգանքի:

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ՆԻՍՏԸ

—

Ժամը 8-ին նիստը յայտարարւում է բացուած:

Նախագահում է Լոմթաթիձէ:

Լսելով և հաստատելով նախորդ նիստի արձանագրութիւնը, դուման անցնում է օրակարգի խնդիրներին:

Առաջին հերթում դրուած էր քաղաքագլխի և քաղաքային վարչութեան չորս անդամների ընտրութիւնը:

Վրաստանի սոցիալ-դեմոկրատական ֆրակցիայի անունից իրաւաբան Րուխաձէ քաղաքագլխի պաշտօնի համար առաջարկում է Սուխումի քաղաքագլուխ Բենիամին Գրիգորիևիչ Չխիկվիշվիլի թեկնածութիւնը:

Նացիոնալ-դեմոկրատների ֆրակ-

20215

ցիան Կեդրոնի բերնով յայտարարում է, որ նա չի կարող պաշտպանել այդ թեկնածութիւնը։ Ի նկատի ունենալով այն պայմանները, որի մէջ գտնւում է ներկայումս մեր մայրաքաղաք Թիֆլիսը, ասում է ճառախօսը, անհրաժեշտ է որպէսզի քաղաքագլխի պաշտօնի համար ընտրուի միանգամայն պատրաստուած ու կարող անձնաւորութիւն։ Սոցիալ-դեմոկրատական ֆրակցիան, պատասխանատու մեծամասնութիւն ունենալով դումայում, զբաղուած է աւելի շատ քաղաքականութեամբ և աչքի թողի է անում քաղաքային տնտեսութիւնը, հարկաւոր է, որպէսզի նոր քաղաքագլուխը, փոխարինելով փորձառութիւն ունեցող Էլիաւային, կարողանայ իր օգտակար գործունէութեամբ վերականգնել քաղաքի քայքայուած վիճակը և ձեռք բերել ազգաբնակութեան վստահութիւնը։ Առաջարկուող թեկնածուն այդ պահանջներին չէ կարող բաւարարել։ Ուստի նացիոնալ-դեմոկրատների ֆրակցիան դէմ է և չի մասնակցում ընտրութեանը։

Ֆեդերալիստների կողմից իրաւաբան Լասխիշվիլին յայտարարեց, որ նա ևս չէ մասնակցում ընտրութեանը։

Կեդրոնի Վրաստանի սոց.-դեմոկրատների ֆրակցիայի կողմից պատասխանում է իրաւաբան Արսենիձէ այն մտքով, որ իրենց առաջարկած թեկնածուն միակ համապատասխան անձնաւորութիւնն է Վրաստանի մայրաքաղաքի բազմացեղ ազգաբնակութեան համար, որին իբրև ապացոյց կարող է ծառայել այն համակրանքը, որ նա հաւասարապէս վայելում էր Սուխումում պաշտօնավարելիս։

Այնուհետև դումայի ցանկութեամբ, անցնում են ընտրութիւններին թէ քաղաքագլխի և թէ վարչութեան անդամների։

Վրաստանի սոց.-դեմոկրատական ֆրակցիան վարչութեան անդամութեան համար առաջարկում է չորս թեկնածուներ, երկուսը նախկին կազմից, Գ. Կոնիև (քաղաք. օգնական) և Յ. Բեսելիձէ, միւս երկուսը—Կ. Պանիև և պ. Մասալկին նոր անձնաւորութիւններ են։

Նացիոնալ-դեմոկրատներն ու ֆեդերալիստները թեկնածուներ չեն առաջարկում և հրաժարւում են մասնակցել քուէարկութեանը։

Սկսւում են ընտրութիւնները։ Գաղտնի քուէարկութիւնը տալիս է է հետևեալ արդիւնքը. Քաղաքագլուխ Չխիկվիշվիլի ստացաւ 49 սպիտակ և ոչ մի սև։ Վարչութեան անդամներ՝

Գ. Կոնիև՝ 48 սպ. և ոչ մի սև. Յ. Բեսելիձէ՝ 48 սպ. մի սև. Կ. Պանիև՝ 48 սպ. երկու սև, Պ. Մասալկին՝ 48 սպ. երկու սև։

Ձախակողմը բաւականութեամբ ծափահարում է, աջակողմում տիրում է մեռելային լռութիւն։

Վերջում Ա. Ջոհրաբեան հարցապնդում է ուղղում Աւճալեան ջրմուղու 40 հայ ծառայողների արձակման մասին։

Այդ հարցի շուրջը ծագած վիճաբանութիւնների ժամանակ արտայայտուել են ի միջի այլոց Ժորդանիան, Գեգեչկորին, Ներքին գործերի մինիստր Ռամիշվիլին և այլն։

Գեգեչկորին առաջարկել է բանաձև այն մտքով, որ ընտրուի մի յատուկ յանձնաժողով քննելու միլիցիայի կատարած բռնութիւնները ծառայողներին Աւճալայից հեռացնելու ժամանակ։

Այդ բանաձևին միացել է Ժորդանիան։

Սակայն դուման ընդունել է Ներքին գործ. մինիստ. Ռամիշվիլու բանաձևը—յանձնարարել քաղաքային վարչութեանը քննութիւն կատարելու համար։

Ցամենայն դէպս Գեգեչկորին և ուրիշները գտնում են, որ չի կարելի ծառայողներին այդպիսի նեղ դրութեան մէջ թողնել։

Ցանկութիւն է յայտնւում տալ կենսաթոշակի հասածներին կենսաթոշակ, իսկ միւսներին ուրիշ տեղ փոխադրել պաշտօնով։

Մոռացայ ասել, որ վարչութեան անդամներին դուման որոշեց տալ ամսական 2000 ռ., իսկ քաղաքագլխին՝ 2250 ռուբլի։

Լ.

ՎՐԱՑ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

«Սալի Կլդէն» (№ 33) զետեղել է հետևեալ յօդուածը՝ «Ինչումն է բանը» վերտառութեամբ.

«Անգլիան չկարողացաւ աշխարհին տիրել, ունենալով այնպիսի հզօր ախոյեաններ, ինչպէս Գերմանիան և Ռուսաստանն է. այժմ էլ, երբ դեռ կատարելապէս չէ յաղթահարել իր այդ ախոյեաններին, և իր զօրքերը ցաք ու ցրիւ են եղած աշխարհիս զանազան մասերում, նա ևս առաւել չի կարող տիրել ողջ աշխարհին։ Թէև բարոյական կողմից այս բանը մեծ գործօն է Անգլիայի համար, բայց և այնպէս այդ հանգամանքը ֆիզիքապէս թոյլ է և ռազմագիտական մտքով անբարենպաստ։ Այն երկրների քաղաքներում, որոնց հետ նա կռիւ է մղում՝ նա արդէն տիրել է, եթէ տասը-տասը զինուոր կանգնացնէ—այն ժամանակ էլ Անգլիան ամենքին չի կարող հասնել. ահա այս հանգամանքից է բղխում Անգլիայի աւանդական քաղաքականութիւնը՝ ուրիշի ձեռքով փուշ քաղել։ Այս բանը այսօր աւելի պարզուեցաւ, երբ Անգլիան է պաշտօնապէս հանդէս գալիս որպէս ողջ աշխարհի բաղդի որոշողը, մանաւանդ Կովկասի և Վրաստանի վերաբերեալ, որտեղ նրա քաղաքականութեանը նպաստում է բազմազգութիւնը։

«Միայն մեր պարզամիտ սոցիալիստներն էին կարծում, որ իրօք Անգլիան փոքր ազգերի ազատագրութեան համար է մարտնչում և մեզ մօտ էլ եկել է խաղաղութիւն և կարգ ու կանոն մտցնելու, թէպէտև իւրաքանչիւր խելքը գլխին մարդը տեսնում էր, թէ ինչպէս նա յատուկ փոքր ազգերի ազատութիւնը ճնշելու համար սկսեց այս պատերազմը և խեղդեց Իրլանդիայի ազատամարտը, ինչպէս և գրաւեց Եգիպտոսը, պատերազմին մասնակից արաւ Իտալիային, Ռումինիային և Յունաստանին և այս կարգով «կարգ ու կանոն» մտցրեց երկրներում։

Սակայն աշխարհակալների բաղդը միատեսակ է, որովհետև նրանց հոգեբանութիւնն էլ միատեսակ է. նրանք կործանւում են, որովհետև երբեմն նրանց ագահութեան սահման չկայ, մանաւանդ երբ տարուած են լինում յաջողութեան երազներով։

Բանաստեղծ Հէյնէն ատում էր Անգլիային և ասում էր, որ ովկիանոսը չի կլանում Անգլիայի կղզիները այն պատճառով, որ վախենում է թէ սիրտը կը խառնուի։ Մենք չենք ատում Անգլիային, սակայն քաղաքական տեսակէտով պարզ է, որ աւելի դժուար է բովանդակ աշխարհի ովկիանոսը կլանելը. Անգլիային կոկորդին կը կանգնի։

Ահա մեր քաղաքականութիւնը պիտի առաջ ընթանար այս դրութեան համաձայն և ոչ թէ այնպիսի ուժասպառութիւն ցոյց տար անգլիական սպաների առաջ, որի հետևանքը եղաւ հայ-վրացական պատերազմի ամօթալի վախճանը, զօրացրումը, երկաթուղիների վրայ անգլօ-ռուսական դէպքերը, անգլիական ոստիկանութեան ներմուծումը և այլն և այլն, որ հիմնականօրէն ընդդէմ է մեր գերիշխանութեանը։

Ճիշտ է, այժմ «Էրթոբան» և այլ սոցիալ-դեմոկրատական լրագրները և նրանց դեմոկրատական օրգանները սկսեցին խօսել, վճիռներ կայացնել, սակայն այս բանում, ինչպէս և ամեն բանում, ոչ խելքի եկան, և գուցէ օրհասականօրէն էլ ուշացան։ Բայց թէ ծածուկ ընդհարումն Անգլիայի հետ այնպէս հեշտ տանելու էլ չի լինի, ինչպէս էր ռուսական վերադարձող զօրամասերի, հայերի, ախալցխացիների, Դենիկինի և այլոց հետ, որովհետև այս վերջիններն էլ չէ՞ որ նրա գործակալներ էին և բաւականին թուլացրին և այս առաջապահ զօրքերի յետևից եկող հիմնական ուժը, եթէ ոչ նրանց հեշտութեամբ կը կարողանար յաղթահարել բաց ճակատում մեր զինեալ ուժը, գոնէ աւելի հեշտութեամբ կը սլացնէ մեր դիպլոմատիային, որը դեռ ևս ոչինչ չի տեսել, բացի պարտութիւնից։

Մեր արտաքին գործերը այսպէս սարսափելի խառնուած են. մեզ վիճակուեց կատարեալ չեզոքացումն իբրև հետևանք այն անմիտ քաղաքականութեան, որ եղբայրութիւն-միութիւն էր քարոզում և խոստ կռիւ ներսը, իրան ժողովրդի մէջ։ Օտարները այնպէս ատեցին մեզ, որ այսօր Վրաստանը ոչ միայն եղբայրներ և բարեկամներ, ծանօթներ էլ չունի—այլ և դուրսը միայն թշնամիներ են շրջապատում, իսկ ներսը թուլացած ենք մեր անմիաբանութեամբ։

Ժամանակ է, որ խելքի գանք, մոռանանք ներքին պայքարը և մեզ ամեն կողմից շրջապատող թշնամու ընդհանուր, խելացի պատասխան տանք, որ մեր ազգային արժանապատւութիւնը պաշտպանենք։ Ժամանակ է, որ հաւաքենք մեր ռազմական ուժերը մեր հայրենիքը պաշտպանելու, նրա ազգային մարմինը կազդուրելու և ոչ թէ անյուսալի և անհող սոցիալիզմ տարածելու, որ բացարձակօրէն քանդում է մեր ազգային օրգանիզմը և առաջ բերում քաօս, որտեղ միայն մութ ուժերն ու ամեն տեսակ անամօթ և անխիղճ մարդիկ դուրս են գալիս իրենց ծակուծուկերից և իրենց մութ գործերը շինում—դեմոկրատիայի անունից։

Վրաստանը էապէս դեմոկրատական երկիր է և այն ներքին կռիւը, ինչպիսին մղւում է մեզ մօտ—ամենևին դեմոկրատական կռիւ չէ ռէակցիայի դէմ—այս կռիւը անխիղճ ժողովրդի կռիւ է ընդդէմ հայրենասէր մարդկանց։ Եւ արտաքին կռիւը—կռիւ է օտարների ընդդէմ Վրաստանի, իբրև ազգութեան, և ոչ միայն ընդդէմ «ռէակցիայի», «յեղափոխական նուաճումների»։

Ժամանակ է այն էլ հասկանալու, որ բոլշևիկների, Դենիկինեաններին և անգլիացիների կռիւն էլ կռիւ է ոչ թէ ընդդէմ րէակցիաներների այլ գլխաւորապէս ազգային կռիւ և նրանց համար աւելի հասկանալի և ընդունելի կը լինի, երբ մենք ազգովին կը պաշտպանենք մեր անձը և անկախութիւնը քան յանուն յեղափոխութեան։ Այս բանը ողջ աշխարհի համար նշանակութիւն կունենայ և ամեն մարդ կըհասկանայ, որ փոքր ազգերը ազատագրող անգլիացին մեզ մօտ գալիս է փոքր ազգերը նեղելու այն ժամանակ, երբ «իմպերիալիստ և միլիտարիստ» Գերմանիան միայն եկաւ ազատեց այս փոքր ազգերը։ Աշխարհը միայն այն ժամանակ կը հասկանայ թէ ինչումն է բանը։

ԱՌԵՒՏՐԱ-ԱՐԴ. ԿԵԱՆՔ

Անգլօ-Կովկասեան առեւտրաարդիւնաբերական պալատի հիմնարկութեան առթիւ

Փետրուարի 15-ին կայացաւ Թիֆլիսի բոլոր առևտրա-արդիւնաբերական կազմակերպութիւնների բազմամարդ ժողովը, ուր քննւում էր Անգլօ-Կովկասեան առևտրա-արդիւնաբերական պալատ հիմնելու հարցը։

Մտքերի երկար փոխանակութիւն եղաւ, թէ որքան ժամանակակից է նման պալատի կազմակերպութիւնը։ Ժողովին մասնակցողներից շատերը անհրաժեշտ էին համարում սպասել մինչև անգլիական ֆինանսա-տնտեսական միսսիայի Թիֆլիս գալը, որի հետ և մշակել կանոնադրութիւնը և ընտրել պալատի կոմիտէն։

Միւսները գտնում են, որ անհրաժեշտ է անմիջապէս մշակել կանոնադրութիւնը և ընտրել կազմակերպչական կոմիտէ պալատի հիմնարկութեան համար, որպէսզի անգլիական միսսիայի գալու ժամանակ ունենալ արդէն մշակուած նիւթ։ Եւ վերջապէս կարևոր է, որ մենք ինքներս պարզած ունենանք մեր հայեցակէտը Անգլիայի հետ վաճառականական յարաբերութիւն ունենալու վերաբերութեամբ։ Ինչ վերաբերում է պալատի գործադիր մարմնի ընտրութեան, այդ, ի հարկէ, պէտք է ընտրուի պալատի հիմնադիր ժողովի բոլոր անդամների մասնակցութեամբ։ Կարևոր է նկատել նաև այն հայեցակէտը, որը գտնում է շատ կողմնակիցներ, թէ հարկաւոր չէ հիմնել շատ պալատներ, որոնք նպատակ ունենան Անդրկովկասը առևտրական կապերով կապելու մի որևէ երկրի հետ։ Ֆրանկո-Կովկասեան, Անգլօ-Կովկասեան կամ Գերմանո-Կովկասեան պալատների փոխարէն պէտք է հիմնուի միայն մէկ պալատ արտաքին առևտուրի համար, որը, ըստ կարևորութեան, կարող է բաժանմունքներ ունենալ առանձին երկրների համար։

Երկար վիճաբանութիւնների հետևանքը այն եղաւ, որ վճռուեց Անգլօ-Կովկասեան առևտրա-արդիւնաբերական պալատի հիմնարկութեան համար անմիջապէս կանոնադրութիւն մշակել և ընտրել կազմակերպչական կոմիտէ։

Լսուեց և հաստատուեց կանոնադրութեան ծրագիրը, որպիսին մշակել էր յատուկ մասնաժողովը։ Կազմակերպչական կոմիտէի կազմի մէջ մտնում են՝ Ե. Ե. Խանդամով, Ա. Ե. Տէր-Խաչատուրեան, Արտ. Ն. Սէյլանեան, Վ. Կնապպա, Ա. Ի. Անդրէև, Ի. Ս. Պոնդոյև, Կ. Ս. Սարգիսով, Մ. Գ. Ռոստոմով, Լ. Ռ. Վէյս, Մ. Բ. Տէր-Ցարութիւնեան, Բ. Ի. Ամիրաղով և Մ. Ռաբինովիչ։

Կոմիտէին յանձնարարուած է բանակցութեան մէջ մտնել անգլիական միսսիայի հետ պալատը հիմնարկելու մասին, կազմակերպել անդամների ստորագրութիւն և այլն։

—

Բանուորների ապահովագրութիւնը անբախտութեան դէպքերում

Պետական Դուման մի օրէնք հրատարակեց (23 յունիսի 1912 թ.), որով պարտադիր կերպով պէտք է ապահովագրուէր բանուոր դասակարգը անբախտութեան դէպքում։ Այդ առթիւ Կովկասի համար հիմնուեց շրջանային ապահովագրական ընկերութիւն, որի վարչութիւնը գտնւում էր Բագուի մէջ։ Այդ ընկերութեանը Կովկասի բոլոր հիմնարկութիւնները՝ տուգանքի երկիւղի տակ, պարտաւորւում էին վճարել որոշ գումարներ, համաձայն իրենց բանուորների թուի, նրանց՝ այս կամ այն արդիւնաբերութեան ճիւղի մէջ ունեցած վըտանգի համեմատ (բոլորը բաժանուած է 14 դասակարգի)։

Կովկասեան ապահովագրական ընկերութեան վարչութիւնը ներկայումս պահանջում է իր շրջանում գտնուած բոլոր հիմնարկութիւններից վճարել 1912 թ. նշանակած ապահովագրական գումարները։

Ի նկատի ունենալով Վրաստանի Ռուսաստանից անջատուելը, Թիֆլիսի գործարանների և գաւառների արդիւնաբերական շրջանի ընկերութիւնը միջնորդութիւն է յարուցել առևտրա-արդիւնաբերական նախարարութեան առաջ՝ ազատել Վրաստանի սահմանների մէջ գտնուող հիմնարկութիւնները այդ գումարների վճարից։

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏ.

ՀԱՅ ԴՐԱՄԱՏԻԿ ԴԵՐԱՍԱՆԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

—

«Կայսր» Լ. Շանթի. Արտիստական բեմի վրայ, խուռն հասարակութեան ներկայութեամբ, երկրորդ անգամ բեմադրուեց երկուշաբթի, ամսիս 17-ին։

Այս դրամայի մասին իր ժամանակին երկար խօսուեց ու գրուեց, սակայն ամեն տեղ էլ մօտեցան գեղարուեստական անզուսպ պահանջներով և դիտեցին «Հին Աստուածների» ակնոցով. ի վերջոյ շատ տեղ անտեսուեց նրա գրական արժանիքները։ Սակայն «Կայսրը» որպէս պատմական դրամա՝ անշուշտ բռնելու է առաջին տեղը հայ ինքնուրոյն թատերգութեան մէջ, չնայած այն հանգամանքին, որ նա մեծ մասամբ ներկայացնում է օտար միջավայրի ու մթնոլորտի պատկեր։ Այնուամենայնիւ Շանթն առաջ է քաշել հոգեբանական գեղագոյն պրոբլէմներ ու համայնական այնպիսի հարցեր, որ հենց այսօր էլ կիրառւում են սիրոյ և խանդի, փառքի ու առնութեան աշխարհներում, որոնց խտացումը հեղինակն ամփոփել է գլխաւորաբար երեք անձնաւորութիւնների մէջ։ Առաջին ներկայացուցիչն է կայսրուհին։

Մայսուրեան—Թէոֆանոն աքանչելիօրէն պարզաբանեց այն բոլոր ապրումները, կանացի խորամանկութիւնից սկսած մինչև գոռոզութեան հասնող վեհութիւն, այն սիրող ու տանջուող՝ մանաւանդ մերժուող՝ կնոջ տառապանքները, հիասթափումը, վրէժը, որոնք այնքան տիրաբար մարսել է Շանթի գրիչը և այնքան արտիստիկ ձիրքով ընդունեց ինքը՝ դերասանուհին։ Նա հասարակութեանն էստետիկ սարսափի մէջ պահեց վերջին տեսարանում, երբ արտաքսւում է իր իսկ պալատից, այն գահից, որ կեանքի գնով պատրաստել էր՝ սիրած մարդու հետ իր երջանկութիւնը կիսելու համար։ Ակներև է, որ դերասանուհին խնամքով ու երկիւղածութեամբ էր մօտեցել իր պարտականութեանը և հոգեբանական նուաճումների հետ միասին մերձենում էր լեզուի տիրապետութեանը և գիտէր դերը. մի բան՝ որ յաճախ աչքի է ընկել իր պակասութեամբ։

Աբէլեան—Նիկիֆօրի դերում մի աւելորդ անգամ էլ ցոյց տուեց իր տաղանդի թարմութիւնը, իր հանդն ու աշխատանքը՝ հանդէպ նորանոր ստեղծագործութիւնների։ Կայսրի այդ խանդոտ ու բռնկող, սիրող ու գիժող տիպը նրա խակական կանուան է, որի վրայ և հիւսեց գեղարուեստական մի ամբողջութիւն, որ ոչնչով յետ չպէտք է մնայ նրա գլուխ-գործոց Օթելլոյից։

Ալիխանեան— Օհան-Գուրգէնը նուրբ էր, զգայուն, տեղ-տեղ անգամ նեվրաստիկ ու հիւանդոտ. մի հանգամանք՝ որ չի սազում տաւաքրին, կրակոտ արևելցու ոչ խառնուածքին և ոչ արիութեանը։ Օհանը զօրավոր է, քաջ, և որպէս այդպիսին՝ նա կրելու է համարձակ, յանդուգն ճակատ ու վեհ արտաքին. սա նրա առ նուազն է։

Միրզոյեան— Վասիլ Լէկապէնին չկարողացաւ խորացնել ծայրայեղ խորամանկութեան մէջ, թէպէտ շատ պայքարեց այդ ուղղութեամբ. ինչ որ էլ ստացուեց՝ յամենայն դէպս ոչ սպանիչ էր, ոչ ևս ատելի. նրա զաւադրութիւնը մեղմ էր և երբեմն կրում էր կատակի բնոյթ։

Լիսսի-Սեւումեան — Հաննան իր եսական բնազդաւառումն էր. փրփրունութիւն, երազուն հմայք, մեղմ կարեկցութիւն.—ահա այն ամեն զգացումները, որ տիկնոջ խաղից արթնանում էր հանդիսականի մէջ և լցնում քնքոյշ հաճոյքով։

Այս ներկայացման ամբողջութիւնը պահպանուեց գրեթէ բոլոր դերակատարների կողմից։ Իրենց փոքրիկ արտայայտութիւններով բեմի վրայ կենդանութիւն էին մտցնում պ. պ. Աւետեան, Ալլահվերդեան, Բաբեան, տ. տ. Յասմիկ, Գուլազեան, Հայկուհի, Մարի, Զաբէլ. մանաւանդ վերջինս, որ Կուզիկ պառաւի դերում փայլում է որպէս մի փոքրիկ գոհար՝ թագի անկիւններից մէկում։

Բեմադրութիւնը նոյնպէս օրինակելի էր ու գոհացուցիչ. առ հասարակ նկատելի էր առանձին վերաբերմունք թէ բեմխսեօրական և թէ դերակատարման տեսակէտից։

Հասարակութեան կարգն այս անգամ բաւարար էր։

Գ—է

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Պ. խմբագիր,

Վրաստանի պարլամենտի նիստերի հաշուի մասին տեղական թերթերում տեղեկութիւններ երեւալուց յետոյ, ուր քննւում էր հայ դեպուտատների մտցրած հարցապնդումը, ինձ յանձնեցին հետևեալ յայտարարութիւնը. — «Հիմնուելով ձեր Վրաստանի հանրապետութեան պարլամենտում արած հարցապնդումին և այդ հարցի շուրջը կատարուած վիճաբանութեան, մենք, ստորև ստորագրողներս, ճշմարտութիւնը երեւան հանելու համար՝ անհրաժեշտ ենք համարում հաստատելու, որ յունուարի 5-ին ձերբակալուած լինելով «որպէս հայ», ձերբակալման րոպէից, յունուարի 5-ի առաւօտեայ 11 ժամից մինչև երեկոյ մնացինք առանց մի կտոր հացի, ջրի և զրկուած էինք հնարաւորութիւնից մեր բնական պէտքերը կատարելու (դուռը փակուած էր և պահապանը ոչ ոքի չէր թողնում) համար դուրս գալ Հայոց սեմինարիայի [illegible] լցուած էր [illegible] հայերով, որոնցից շատերը ստիպուած էին իրենց բնական կարիքները կատարել շինութեան պատուհանից և որոշ անկիւնում։

Կարևոր դէպքում, մեզանից իւրաքանչիւրը պատրաստ է լրացուցիչ տեղեկութիւն տալ ում հարկաւոր է և յայտնել ձերբակալութեան մանրամասնութեան և այն դրութեան մասին, որի մէջ գտնւում էին ձերբակալուածները։

Սորա հետ միասին նախկին ձերբակալուածներից մէկը, ստորև ստորագրող Իւան Միխայլովիչ Սուլիևը խնդրում է հասցնել ի գիտութիւն ձեր, որ չնայած այն հանգամանքին, որ նա վկայական ունէր գեներալ-նահանգապետի դիւանատնից 5-ից նոյն ամսի, որ նա, «ինչպէս հայ—ենթակայ չէ ձերբակալութեան, Սուլիևը նոյնպէս ձերբակալութիւնից չազատուեց»։

Այդ յայտարարութիւնը, ստորագրուած ինտելիգենտ անձնաւորութիւններից՝ առևտրական բանկի հաւատարմատար Վ. Կ., երդուեալ հաւատարմատարների օգնականներով, ինժեներներով և այլն, ես ուղարկեցի, իմ նամակի հետ, ներքին գործերի նախարարին, որի մէջ, ի միջի այլոց, յոյս յայտնեցի, որ Ն. Վ. Ռամիշվիլին ծանօթանալով տուեալների հետ, որպիսին ինձ նիւթ էր ծառայել յունուարի 5-ի տխուր յիշողութիւնների բնոյթի առթիւ, երևի, բարոյապէս պարտաւորուած կը համարի իրեն վերցնելու ինձանից ինձ վրայ բարդած անարդար մեղադրանքը, որպիսին բարդել էր պարլամենտի հասարակական ժողովում, մեղադրելով ինձ պարլամենտին անստոյգ տեղեկութիւններ տալու համար։

Ցայտարարութեան պատճէնը ես, նոյն օրը, կարծեմ յունուարի 23-ին ներկայացրի միլիցիայի սխալ գործողութիւնները քննող յանձնաժողովին։

Ցետոյ, Ն. Վ. Ռամիշվիլին, անձնական տեսակցութեանս ժամանակ խոստացաւ կատարելու իմ ցանկութիւնը, եթէ յայտարարութեան ճշմարտութիւնը ստուգելուց հաստատուի։

Չնայած դրան, ստուգութիւնը ձգձգուեց և յայտնի չէ երբ կաւարտուի և Ն. Վ. Ռամիշվիլին, ըստ երևոյթին, հնարաւորութիւն չէ ունեցել իմ օրինական ցանկութեանը բաւարարութիւն տալու։

Ուստի ես ստիպուած եմ հրատարակելու մամուլի մէջ ինձ յանձնուած յայտարարութիւնը։

Վրաստանի պարլամենտի անդամ Պ. Դոլուխանեան

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈԼԼԵԳԻԱ
Հրատարակիչ՝ Հայ Ժողովրդական Կուսակցութիւն

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

,,ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ"-Ի գրասենեակում վաճառւում է նրա հրատարակութեամբ լոյս տեսած
ԳԷՈՐԳ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
■■ ԶԵՄՍՏԻՈՆ ■■
ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ և ՎՐԱՍՏԱՆՈՒՄ
ԳԻՐՔԸ
Գինը 50 կոպեկ։
Դիմել գրասենեակ՝ Головинскiй пр. № 25. 0—24

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳՊՐՈՑ
ԵՒ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՈՒ ՀԱՇՈՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
Հայերի մէջ առևտրական կրթութիւն տարածող Կովկասեան ընկերութեան։
Նիկոլայեւսկի № 36. ◆ Կիսամեայ դպրոցի վճարը 75 ռուբ. ◆ Ուսանողների 25 տոկ. զեղչ է։ 0—46

Տպարան «Մամուլ»—կապալ. Մ. Եփրիկեան և Յ. Մայլեան, Լորիս-Մելիքեան փող., № 22.